

Јасмина Д. Арсеновић
Филолошка гимназија
Београд

УДК 821.163.41.09-31 Драгић Л.
Стручни рад
Примљен: 16. новембар 2017.
Прихваћен: 23. новембар 2017.

ПРИПОВЕДАЧКА СТРАТЕГИЈА ЛАБУДА ДРАГИЋА

Апстракт: Рад се бави поступцима грађења фикционалног света у роману *Кукавичја њилаг* Лабуда Драгића – начином на који се развија његова средишња прича, специфичностима приказивања времена и простора, као и модусима профилисања главних јунака овог књижевног остварења.

Кључне речи: *Кукавичја њилаг*, Лабуд Драгић, Црна Гора, историјски роман.

„Сувише је овај народ патио од нереда, насиља и неправде, и сувише навикао да их подноси са подмуклим роптањем или да се буни против њих, већ према временима и околностима. Између злокварних, осветничких мисли и повремених побуна пролази им горак и пуст век. За све друго они су неосетљиви и неприступни. Понекад се човек пита да није дух већине балканских народа заувек отрован и да, можда, никад више неће ни моћи ништа друго до једно: да трпи насиље или да га чини.” (Андрић 1981: 195)

Како сведочи чињеница да је, убрзо по објављивању, поновљено издање романа *Кукавичја њилаг* Лабуда Драгића, како сведоче и награде које је у кратком временском периоду добио, пред нама је књига која је наишла на врло повољну рану критичку рецепцију и то, свакако, није без разлога. Овај историјски роман је већ описан као рукопис оригиналног и талентованог модерног приповедача, некога ко успева да читалаштво увери у аутентичност своје уметничке визије и да се представи као доносилац релевантног, битног искуства, значајне теме која је некако морала да заврши у причи. Његову приповест и отвара лајтмотив „сјећања које тишти”, успомене на многе приче које су се слиле у једну, попут „препуњеног подземног језера које је стало да прелијева” и та уводна метафора наликује на многе сродне исказе уметника који су имали осећај да их је одређена тема сама изабрала да се кроз њих артикулише. Текст романа је, у складу са том иницијалном сликом, и уобличен, могло би се слободније рећи, као „језеро које се прелијева”, као остварење распршене, фрагментарне композиције којом је мозаично изгра-

ђена слика једне епохе, Црне Горе из година при окончању Великог рата и с краја времена краља Николе Петровића. Обавештени читалац, каквог чини се, ова приповест тражи, зна да је по завршетку Првог светског рата у Црној Гори деловао покрет самозваних комита, војна јединица која је организована и обучена у Италији, и која се противила приступању Црне Горе јединственој државној заједници са Србијом, па је герилски деловала у име идеје опстајања црногорске државне самосталности и повратка краља Николе. Експлицитно, дакле, роман тематизује једно конкретно историјско време и сукоб из историје, али имплицитно, он отвара далеко ширу тему која је, мање-више, данас присутна у јавном говору на нашим просторима, нарочито код оних интелектуалаца који размишљају о актуелним друштвено-политичким процесима у Црној Гори и баве се проблемом националног идентитета, питањем самосвести и самопоимања српског народа у Црној Гори; као приповедач, Лабуд Драгић се у највишој мери ослања на ту динамику између непосредно казаног и наговештеног, између догађаја које у свом делу приказује и околности времена у којем се оно појављује.

Као сви историјски романи, и роман *Кукавичју њилаг* тежи веродостојном и вероватном, будући да представља литерарну реконструкцију историјске епохе у складу са стварним догађајима и чињеницама, ослања се на богату фактографију и да се у њему ишчитати употреба многих докумената, пишчево коришћење врло разноврсних културних извора и података – од научних студија, преко часописа из дате епохе, до сачуваних прича, анегдота. Што је читалац више историјски обавештен, лакше ће се кретати кроз овај текст и он ће му више говорити, препознаваће га не само као причу о комитском покрету, већ и као шири, панорамски приказ једног времена на Балкану, оствареног кроз лајтмотивске коментаре о Скадарској бици, или Мојковачкој, или, понегде, кроз повезивања са деловањем Гаврила Принципа, са другим, тада скорашњим или актуелним, савременим феноменима; уколико, дакле, читалац више зна, ова слика историје за њега ће бити интересантнија и нијансиранија. И, такође, по обичају књижевне врсте, самог жанра, и *Кукавичју њилаг* обележава она карактеристична двојност историјског романа, оно упоредно приказивање видова јавног и приватног живота. С једне стране, у њему су присутни наративни токови који прате јавну сферу, догађаје, владаре и значајне личности политике и, истовремено, присутни су и токови који приказују приватан живот људи; при томе, ауторска визиura поверена је некоме ко најприсније припада свету о којем приповеда и чије се 'ја', местимице и готово неосетно, преображава у 'ми', и то спонтано, суптилно варирање у дослуху је са идејом о причи која 'сама себе точи', али из многих извора.

У овом потоњем смислу, у средишту романа је, заправо, судбина породице Башовић, чији се један потомак придружио озлоглашеном комитском покрету, и такав заплет је омогућио да Лабуд Драгић испише причу коју, у основи, варирају сви аутори историјских романа, као повести које анализи-

рају односе између личне судбине и токова политике, односно, приказују последице преломних историјских догађаја на интимном и породичном плану, уз уметничко тумачење околности које су до њих довеле. Како запажа Душко Бабић, изненађује да у овом роману нема прецизног хронолошког лоцирања збивања; време у којем се дешавају догађаји везани за деловање комита напосто су „гладне године” – као да су такве било које или као да су такве (у том поднебљу) вечите, па атипичан поступак за једног романописца указује, парадоксално, на нешто типично. Сродни ефекти проистичу и из чињенице да читалац *Кукавичје њилаги* не сазнаје ни како изгледају лица главних јунака романа, браће Башовић (Крста, Шалета, Вуксана, Грње, Кајице), нити њихове мајке Јаглике, већ их, претежније, спознаје као обресе, силуете и као духовна присуства, као сродне или међусобно далеке свести. Тако мати, „кљаста колос” Вуксан и неми Кајица заједно живе „коротне године”, „бескрајне и пуне дане”, бивају приказани како „читају исте мисли”, „о истом ћуте”, од истих опасности и насиља стрепе, док Крсто остаје „под Скадром”, Шалета „у Навијорки”, Грња „ни на небу ни на земљи”, а Крстов син, Мујо, неповратно одлази у комите. Мада умногоме тежи реализму и фигурацији историјски могућих типова судбина, у предочавању свести ових ликова Лабуд Драгић се повремено отискује и у фантазмагоричне узлете; Вуксанова визионарска „гледања у даљину”, певања „о јунацима и крилатим ускоцима”, „осећања пуноће и свеprisутства”, раскриљују задате временско-просторне координате романа, отварајући га за димензије духовне, метафизичке стварности.

Насупрот породичном, из сфере јавног живота Црне Горе најмаркантније је профилисана фигура старог краља Николе Петровића, некадашњег *Цара јунака*, али битно другачијим уметничким гестовима у односу на оне којима се оцртавају Башовићи. Приповедно уобличавајући са упадљивом иронијском дистанцом најпре слику краља издалека, његовог манипулативног деловања на јавно мњење идеологијом модернизације Црне Горе („Јевропа тражи нови пут...”), потом, и слике његовог понашања у домену спољне политике, и, такође, дајући портрет монарха изблиза, као оца чији „дворци остадоше пусти”, Драгић је овог владара приказао као отужно комичног, сенилног старца који, у бунилу, бежи из своје земље, бринући само за личну имовину да би, коначно, и потпуно нестао (па „јунаштво и слава одоше на једну страну, *Цар јунака* на другу”). Међутим, да раде у његовом интересу, краља Николу на сцени *Кукавичје њилаги* смењују комити, чији ће се ликови најчешће оцртавати у групном, разбојничком деловању, пљачкању и убијању властитога народа; у једном од најмрачнијих призора тог апсурдног и трагичног дешавања Мујо Башовић ће, и не знајући шта чини, убити свог стрица.

Ако је у личном преображају који је доживео краљ Никола Петровић симболично приказано напуштање традиционалног херојског кодекса и почетак времена у којем главна вредност постаје новац, материјално благо, у приказивању судбине породице Башовић може се ишчитати упечатљив

романескни ламент над раздором у црногорској заједници, и то као раздор у срцу блиског, вољеног света, који је навикао на живот „на посној земљи и големом камену”, и умногоме, како је говорио Црњански, био предиспониран за „есхиловску судбину”, за непрекидно ратовање и тежобну борбу за елементарно преживљавање. То што Лабуд Драгић проблематизује раздор у духу једног себи блиског, добро познатог света, и јесте оно што је његовој причи дало уметничку убедљивост, и што се види на многим плановима. Роман је исказан у локалним језичким бојама, црногорским речима, и приповеда о кукавичјој *џилаги*, не о кукавичјим јајима, дакле, не о нечему што се може једнозначно, негативно окарактерисати без резигнације, као једноставна црно-бела прича о издаји, о подметнутом, споља режираном страдању. Такође, то се види и по изразито честим лирским местима текста, по поетским фрагментима којима се основни наративни токови прекидају да би проговарао дух амбијента, природе и поднебља, и због којих би се могло рећи да се и сама земља, Црна Гора, помала као један од ликова Драгићеве приче. Стога *Кукавичјој џилаги* пристаје више одредница и, као приповест, можемо је називати и историјским, и породичним, а делом и лирским романом. И мада је став аутора у односу на приказане догађаје јасан и читљив и одаје недвосмислен утисак апологије „достојанства и висине класичне Црне Горе” (Бабић 2017: XIX), чини нам се да је ово дело уметнички најуверљивије у оним моментима у којима указује на осујећеност и трагичност људских судбина која измиче поимању, на препознатљиво „горак и пуст век” људи на Балкану, коју је у безбројним варијацијама описивао Иво Андрић.

У свим културама постоје, природно, борбе вредности, сукоби идеологија и идеолошких гласова, а оно што овај роман оглашава и што уметнички проблематизује је почетак поделе на две Црне Горе; једна би била она традиционална, херојска, његошевска, она која себе поима као „српску Спарту” или „српски Пијемонт”, а друга би била она модерна, чији је настанак Лабуд Драгић видео и приказао као плод деловања, притиска империјалних сила и одговарајућих идеологија, и која тежи да конституише идеју националне самосвојности. Како се већ поводом успешних историјских романа говорило, литерарно реконструисана прошлост у њима није маскирана садашњост, али посезање за историјском имагинацијом може бити, у једној од имплицираних значењских перспектива, и начин да се посредују отворена, жива питања наше савремености.

ИЗВОРИ

Андрић (1981): Иво Андрић, *Знакови њорег џуша*, у: *Сабрана дјела Иве Андрића*, књ. X, Сарајево: Свјетлост, Београд: Просвета (и др.).

Живковић (1992): Dragiša Živković (ur.), *Rečnik književnih termina*, Beograd: Nolit.

ЛИТЕРАТУРА

Бабић (2017): Душко Бабић, Горки талог историје, у: Лабуд Драгић, *Кукавичја пилад*, Београд: Српска књижевна задруга.

Вуковић (2009): Ђ. Вуковић, *Историјски роман*, Сремски Карловци/Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Jasmina D. Arsenović
Philology High School
Belgrade

NARRATIVE STRATEGY OF LABUD DRAGIĆ

Summary: The paper deals with the procedures of creating a fictional world in Labud Dragić's novel *Kukavičja pilad* – the ways the central theme of the story develops, the specific ways of describing time and space, as well as the ways of creating main characters' profiles.

Key words: *Kukavičja pilad*, Labud Dragić, Montenegro, historical novel.